

Радоје Мишковић, дипл. инж.
Титоград

Инвестиције у пољопривреди Црне Горе 1976-1980

У протеклом планском периоду (1976-1980) средства ангажована за развој пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије у Црној Гори износе укупно 3 399,3 милиона динара за реализацију око 90 инвестиционих програма, од којих се извјестан број односи на доградње, реконструкције и прекорачења на објектима. Дио ових средстава још увијек се налази у реализацији и то углавном она која су ангажована за пројекте у чијем финансирању учествују и Међународна банка за обнову и развој — Вашингтон.

Ангажовање инвестиција у периоду од 76-80. године било је различито по годинама и у погледу укупног износа средстава и у погледу њихове намјене и расподјеле на поједина производна подручја.

a) *Инвестиције по годинама* (у милионима д)

Година	1976.	1977.	1978.	1979.	1980/81.*	Свега
Динара	1 323,0	186,5	550,0	243,8	1 096,0	3 399,0

Највећи износ инвестиција ангажован је 1976. год. када су одобрена средства за реализацију пројекта „Ђемовско поље“ и 1980/81. и то углавном за реализацију програма у оквиру кредитних линија Међународне банке за развој пољопривреде и агроиндустрије и програма реконструкције, доградње и санације обје-

* Инвестиције одобрене у 1981. години односе се на усмјерена средства ФНП из претходног планског периода.

ката Индустије пива „Требјеса“ Никшић и Солане „Бајо Секулић“ у Улцињу.

Треба напоменути да се инвестиције у цјелини споро реализују, у неким случајевима из објективних разлога али и низа субјективних, што знатно повећава прекорачења, иначе присутна због познатих фактора.

б) *Инвестиције по општинама* (у милионима д)

<i>Неразвијене општине</i>	динара	%	<i>Развијене општине</i>	динара	%
Плав	26,7	0,8	Титоград	1 249,5	36,7
Рожаје	44,8	1,3	Даниловград	203,0	6,0
Иванград	197,2	5,8	Никшић	586,6	17,2
Бијело Поље	82,8	2,4	Цетиње	9,0	0,3
Колашин	55,6	1,6	Котор	22,0	0,6
Жабљак	39,0	1,1	Тиват	18,0	0,5
Шавник	48,0	1,4	Херцег-Нови	56,9	1,7
Плужине	4,8	0,1	Бар	27,0	0,8
Улцињ	639,7	18,9	Љевља	90,7	2,7
Свега:	1 138,6	33,5	Свега:	2 260,7	66,5

У мојковачкој општини у овом периоду није било инвестиционих улагања.

Из наведених података (који се не могу узети за апсолутно тачне, већ приближне) уочљива је знатна несразмјера инвестиција у неразвијеним и развијеним подручјима. Међутим, треба имати у виду да у инвестицијама на подручју развијенијих општина пројекат „Ђемовско поље“ учествују 1 009 милиона динара, или 44,6%, односно у укупним инвестицијама 29,7%. Из ових података такође се види да су највећа улагања усмјерена на она подручја гдје и иначе постоје најповољнији услови за развој ове привредне гране. Носиоци највећег дијела ових инвестиција углавном су и основни носиоци развоја пољопривреде у Црној Гори, као што су Агрокомбинат „13. јул“ — Титоград, Комбинат „Вјеласица“ — Бијело Поље, ПТК „Никшић“ у Никшићу и др.

в) *Инвестиције по секторима*

За развој индивидуалног сектора у наведеном периоду ангажовано је 467,1 милиона динара, или 13,8%, а за друштвени сектор 2 932,2 милиона динара, или 86,2%.

Од укупних инвестиција друштвеног сектора отпада на:

индустију производње пива	523,0 мил. д	17,8%
дуванску индустрију	45,0 мил. д	1,7%
индустију производње соли	554,0 мил. д	18,9%
Свега:	1 122,0 мил. д или	38,2%

Инвестиције намијењене за изградњу кооперативних центара и сабирних станица за млијеко и других сличних објеката, приказане су, иако ће служити за потребе приватног сектора, као инвестиције у друштвеном сектору.

2) Намјена инвестиција

Средства за развој пољопривреде на индивидуалном сектору одобрена су највећим дијелом у оквиру I, II и III кредитне линије Међународне банке за развој пољопривреде и агроиндустрије и усмјерена су за унапређивање сточарске производње, односно повећавања производње млијека и меса. У ту сврху одобрена су средства за изградњу 390 овчарских, 460 говедарских и 50 мјешовитих минифарми на газдинствима индивидуалних пољопривредних произвођача. У општинама иванградској, бјелополској и титоградској већ је изграђено око 150 ових фарми.

Изградњом укупног броја предвиђених фарми повећаће се број приплодних оваца у узгоју преко 20 000 а расних — продуктивнијих крава за око 2 300.

За откуп вишкова пољопривредних производа од индивидуалних произвођача одобрена су значајна средства за изградњу кооперативних центара и сабирних станица за млијеко. У бјелополској општини већ је изграђено 8 сабирних станица за млијеко а у завршној фази изградње је сабирна мљекара капацитета пријема 15 000 л млијека дневно. У осталим општинама биће изграђено 16 кооперативних центара и 19 сабирних станица за млијеко укупног капацитета откупа преко 10 милиона литара годишње. Преко кооперативних центара откупљиваће се и остали пољопривредни производи, љековито биље и шумски плодови а пољопривредним производима биће снабдијевани пољопривредни произвођачи репроматеријалом, опремом, алатом и другим потребама.

Најзначајнија инвестициона улагања у друштвеном сектору у протеклом планском периоду јесу улагања средстава за активирање Темовског поља. У оквиру овог пројекта, као што је познато, на 2 000 ha формиран су виногради и воћњаци, изграђен винарски подрум капацитета прераде 1 500 вагона грожђа, као и низ других објеката који прате овако замашан пројекат. Ово је уједно и најзначајнији пројекат до сада реализован у области развоја пољопривреде у Црној Гори.

Од укупних инвестиција одобрених за развој друштвеног сектора пољопривреде и агроиндустрије отпада на:

објекте у примарној производњи	773,5 мил. д или 26,4%
објекте прераде	1 499,0 мил. д или 51,1%
прометне објекте	448,7 мил. д или 15,3%
остале намјене	211,0 мил. д или 7,2%

С обзиром на стање примарне производње у Црној Гори, посебно сточарске и ратарске, сматра се да је истој требало дати предност при инвестиционим одређељенима и за њено унапређење усмјерити већа инвестициона средства.

д) Финансирање инвестиција

Средства за инвестиције укупно 3 399,3 милиона динара ангажована су из слиједећих извора:

средства ФНП-а	770,6 мил. д или 22,7%
инострани кредити	1 035,9 мил. д или 30,5%
разни други извори	1 363,9 мил. д или 40,1%
сопствено учешће инвеститору	228,9 мил. д или 6,7%

Из прегледа инвестиционих улагања за развој пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије у протеклом средњорочном плану развоја привреде види се да се највећи број одобрених кредита односи на реализацију малих инвестиционих програма, међу којима је доста и оних за доградње, адаптације и реконструкције објеката као и по захтјевима за покриће прекорачења инвестиције.

Немамо података о економским ефектима било које од наведених инвестиција. Сматрамо да би било вриједно урадити једну такву анализу, јер би дала пуно интересантних показатеља на основу којих би се могли извлачити корисни закључци и поуке ради будућих усмјеравања инвестиција у овим областима производње.

Средњорочним програмом развоја привреде за период од 81-85. год. предвиђено је укупно да се за развој пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије уложе 3 922 милиона динара, 11,5% више него у протеклом планском периоду. Претпоставља се да ће највећи дио ових средстава бити усмјерен на реализацију јединственог пројекта за развој агроиндустријског комплекса у Црној Гори, који је у припреми а у чијем финансирању треба да учествује и Међународна банка за обнову и развој из Вашингтона.

Треба истаћи да ће се средства за инвестиције убудуће одобравати за реализацију само оних програма који су у складу са Друштвеним договором о критеријима за оцјену друштвене и економске оправданости инвестиција, новим законским прописима о инвестицијама и на бази текућег Друштвеног плана развоја ових привредних грана.